

Op zoek naar lezers
Dagboeken 2012-2016

Colofon

ISBN: 978 94 6365 618 4

1e druk 2024

© 2024, Gerrit Jan Zwier

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Foto omslag: Marcel Schaap. Genomen in het Pitt Rivers Museum, Oxford

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Op zoek naar lezers

Dagboeken 2012-2016

Gerrit Jan Zwier

Voorwoord

Ruim twintig jaar zijn er verstreken sinds de publicatie van mijn laatste dagboek. Kort na elkaar verschenen destijds *Dagboek van een provinciaal* (1999), over 1991-1995, en *Al dwalend* (2001), reis-dagboeken, over 1996-2000.

Op zoek naar lezers bestrijkt de jaren 2012-2016. Op het eerste gezicht valt er een gat tussen 2000 en 2012. In die periode was ik geen gedreven dagboekancier, al nam het aantal notities vanaf 2010 weer toe. Hier en daar heb ik wel stukjes uit de genoemde periode, die het selectiemees overleefden, als terugblik in het huidige boek opgenomen.

De titel van dit dagboek stond niet meteen muurvast. Eerdere varianten waren ‘Dagboek van een handelsreiziger’, ‘Dagboek van een ambulante auteur’, ‘Dagboek van een veldwerker’, ‘Geen dagboek in de strikte betekenis van het woord’ (naar *A Diary in the Strict Sense of the Term* van Bronislaw Malinowski, de grondlegger van het antropologische veldwerk) en zelfs ‘Dat klinkt als nieuws uit Breeg’, een verwijzing naar een suspect grensdorp van de Gouw uit Tolkiens vermaarde verhaal over de hobbits). Via ‘Een rusteloze speurtocht naar lezers’ kwam ik bij het kernachtiger *Op zoek naar lezers*.

Die zoektocht is de rode lijn in dit dagboek. Ooit is de gang naar markten begonnen als een welbewuste poging om mee te helpen aan een volgende druk van een boek. Daarna werd het, zeker na de coronapandemie en de aanhoudende crisis in de uitgeverij, bittere noodzaak. Bovendien ging ik steeds meer boeken uitgeven bij Elikser, waarbij de kosten werden gedeeld, en waarbij mijn aanwezigheid op markten dringend gewenst was.

De markt zelf staat borg voor talloze aardige, informatieve, stimulerende, absurde, grappige en soms hilarische gesprekjes. Daarnaast is er alle ruimte voor beschouwende stukken, al of niet over reizen, boeken, schrijvers en soms over meer persoonlijke zaken. Toch is dit beslist geen ‘intiem journaal’ geworden. Het dagboek geeft eerder een lichtvoetig beeld van de zwaartepunten in mijn bestaan.

2012

12 maart

Een paar dagen geleden ging ik naar mijn uitgever in Amsterdam. Eén keer per jaar steeg ik, na een lange treinreis, in een statig grachtenpand met een traag goederenliftje omhoog, dat mij piepend en knarsend op de zolderverdieping afleverde. Daar stond ik oog in oog met Emile Brugman, die mij vanachter een massief bureau afwachtend aanstaarde. Zonder tijd te verliezen zette ik dan mijn plannen uiteen. Hij hoorde mij geduldig aan, stelde af en toe een vraag en liet mij gewoonlijk met een of twee contracten op zak weer terugkeren naar de lift. Al had de audiëntie niet langer dan een half uur geduurd, ik daalde blij en tevreden weer naar de aarde af.

Hij heeft inmiddels plaatsgemaakt voor de koele Erna Staal, die mij op een ruime, lichte werkkamer op de eerste verdieping ontving.

Op haar dringende verzoek kwam ik dit keer praten over het verkoopplan voor mijn reisboek over Noorwegen. Kennelijk zou er vanaf nu een andere, zakelijker wind door het uitgevershuis gaan waaien.

Het plan bleek bitter weinig in te houden. Misschien een lezersactie in een van de tijdschriften waarvoor ik schrijf en een paar extra recensie-exemplaren naar reisbladen en sites op internet.

Ik heb mijn beste beentje voorgezet en gezegd dat ik mijn boeken op allerlei markten ga signeren. Al eerder was het mij duidelijk geworden dat er uit het rechtsteekse contact met lezers winst te behalen viel.

Voor een nieuw contract zette ik in op een reisboek over Duitsland - hoewel een buurland, stelt het ons toch vaak voor verrassingen. Ik had er in kranten en bladen al flink wat artikelen over geschreven. Zelf zag ik mogelijkheden voor onderwerpen als de Duitse romantiek, zowel in de letteren als in de schilderkunst, de *Sehnsucht* naar het noorden, met name naar Noorwegen en IJsland, het snoer van (onbekende) eilanden voor de Duitse kust, het kuurwezen en, als grappige zijlijn, de Duitse keuken.

Tot mijn vreugde hapte ze toe.

18 september

De eerste Noorse les heb ik weer achter de rug. Ik heb lang gearzeld: zou ik daar nog mee doorgaan? Mijn reisboek over Noorwegen is immers af en ik heb de komende tijd geen plannen om weer noordwaarts te gaan. Maar toen ik mij weer in de leerboeken verdiepte, en met genoeg merkte hoe snel ik mij in de stof thuis voelde, vond ik het zonde om deze taal zomaar te laten verpieteren.

Haast automatisch legde ik in een notitieboekje weer handige zinnen en uitdrukkingen vast, zoals: *Jeg synes* (ik vind); *greit* (mooi); *ofte* (vaak); *nesten* (bijna); *i naerheten av* (in de buurt van); *jeg har det travelt* (ik heb het druk); *jeg spiller tennis og innebandy* (ik speel tennis en zaal hockey); *kjempegodt* (reuzegoed); *ganske bra* (heel goed); *akkurat!* (precies!); *han har rett, ikke sant?* (hij heeft gelijk, hè?); *jeg er journalist, forfatter og oversetter* (ik ben journalist, schrijver en vertaler); *stort sett* (over het algemeen); *jo, det er klart* (Ja, dat is duidelijk); *er du gal?* (ben je gek?) *og andre ting* (en andere zaken); *det handler om* (het gaat om); *bare hyggelig* (tot uw dienst); *for eksempel* (bijvoorbeeld); *det er drømmejobben* (dat is een droombaan).

Naast het kennisaspect, is er het sociale aspect: ik maak weliswaar deel uit van een klein gezelschap, maar mijn oren vangen van alles op. De mens is zowel een groepswezen als een individu, hou ik mezelf met enige regelmaat voor. Daarnaast heb ik de komende tijd nog volop de gelegenheid om het Noorse boek op markten en Scandinavische fairs te promoten. Het is dan soms nuttig mijn kennis van de taal mee te laten klinken in het kamermuziekje dat bedoeld is om de klant tot aankoop te verleiden. Het is mij eerder opgevallen dat Noorwegen-gangers graag iets van de taal in hun favoriete land oppikken, al klinkt die in elk gewest weer anders.

23 september

Bijeenkomst van SSN, het Genootschap Zonder Wolk, in het bescheiden Lollumse buiten van professor Herman Bianchi.

Frank Blaakmeer, afgestudeerd in de godsdienstwetenschappen, nu leraar wiskunde en filosofie aan een Haags gymnasium, hield een lezing over de 'vrije wil'. Een begrip dat door de opkomst van de neurowetenschap (Dick Swaab - *We zijn ons brein*) flink onder vuur ligt. De spreker baseerde zich op het leerboek *Vrije Wil* dat op zijn school voor het eindexamen gebruikt wordt. Chapters daarin hande-

len over de vrije wil als voorwaarde voor zelfverwerkelijking en als voorwaarde voor verantwoordelijkheid. De vraag is: in hoeverre is ons gedrag (genetisch en sociaal) gedetermineerd? Duidelijk is dat niemand wil dat wij gehoorzamen aan vastliggende natuurwetten, alsof de vrije wil niet zou bestaan. In de praktijk doen we alsof we een vrije wil hebben.

Mijn eigen verhaaltje, een anecdote eigenlijk, gericht aan antropoloog en oud-bibliothecaris Jacques van Gent, viel in goede aarde. Ik sprong van de zogenaamde 'romantologie' en *Exotik als Beruf* - wat een prachtige titel! - van de antropoloog Karl-Heinz Kohl naar het gedicht *La voyageuse* van Slauerhoff en het 'nooit hier, altijd daar' van de romantici en het 'nooit daar, altijd hier' van de in de geboortegrond gewortelde nestblijver, naar *Lof der aalbessen* van de negentiende-eeuwse dichter H.A. Spandaw. Strekking: we beginnen met het omarmen van de romantici, maar met het klimmen van de jaren volgen we steeds meer het spoor van onze ouders, die allang wisten dat het eigen erf belangrijker was dan een of ander ongrijpbaar romantisch ideaal.

De lof der aalbessen begint aldus:

't Lust mij zingend u te loven,
Eedle bes, gezond en frisch!
Heerlijk ooft uit Neêrlands hoven,
Sieraad van der burgren disch!
Mijne Zangster, die haar toonen
Aan 't eenvoudig eedle wijdt,
Zal ook met een lied u kroonen
Die eenvoudig - edel zijt.

Anderen mogen de abrikoos, de perzik en de druif prijzen, maar die vreemde vruchten halen het niet bij ons eigen blozend besje.

Aan Frank voorgesteld om volgend jaar samen naar het eilandje van Ingmar Bergman bij Gotland te gaan. Hij is bezig met een dissertatie over Bergman. Hij lijkt mij een plezierige en interessante reisgenoot. De onderneming zou moeten passen in de beoogde trip naar Zweden.

Bianchi zelf was slechtgehumeurd. Met luide stem verkondigde hij dat hij geen honderd wilde worden. Hij liep achter een rollator, had weinig evenwichtsgevoel.

‘Boven de wenkbrauwen is alles nog goed,’ zei hij, ‘de rest is knudde.’

Vooral Harry, de voormalige ‘huisslaaf’, die steeds meer moeite heeft met zijn rol als pispaal, heeft te lijden onder zijn kwaaiigheid.

6 oktober

Wat *Hoe schrijf ik een bestseller?* betreft, is de kogel nog steeds niet door de kerk. Deze pastiche op een erotische roman speelt zich deels in Friesland, deels in Lapland af. Een week geleden kreeg ik een mailtje dat de uitgever (bij de Friese Pers) de tekst had gelezen. Hij had genoten van het portret dat ik van een collega-uitgever in Amsterdam had getekend: een magere pierlala met de zwarte oogjes van een kruisspin. Verder somde hij enige op- en aanmerkingen op - zo deed de naam Zilverschoon, de minnares van de hoofdpersoon, hem onophoudelijk aan Hiawatha en indianen denken.

Ik heb hem teruggemailed dat de naam Zilverschoon inderdaad verwant is aan die van Zilverslang, het zusje van Hiawatha, maar dat beide dames op het gebied van de deugd hemelsbreed van elkaar verschillen. En voorts dat ik best bereid ben een nieuwe doopnaam voor Zilverschoon te verzinnen - Sietske, bijvoorbeeld, of Ypie.

Hij meldde ook nog dat hij het leesrapport van zijn ‘medelezers’ afwachtte. Daar houd ik niet van - dat een uitgever niet zelfstandig tot een besluit komt.

Op dit moment heb ik drie boeken in het vizier: een reisboek over Duitsland; een wandelboek, met de voorlopige titel *De wandelaar is een weeskind van de romantiek*, en een eilandenboek.

Want bij het eilandenboek is de kogel wel degelijk door de kerk. Ik ben ingegaan op het voorstel van een fan en bibliotheek uitgever om dit boek in een kleine oplage uit te brengen. Het maakt bij een reguliere uitgever immers geen schijn van kans. Het wordt een bloemlezing uit eigen werk, aangevuld met losse verhalen uit kranten en bladen en een nieuw verhaal over het IJslanse Papey.

Ik ken Marcel Schaap van een lezing op de Antiquarenbeurs in Amsterdam, waar ik een lezing hield over Bouvet, het ‘droomeiland’ van Boudewijn Büch, en waar een fraai bibliotheek boekje over mijn landing aldaar werd gepresenteerd. Hij kwam toen aanzetten met een koffer vol boeken - daarin zat zo’n beetje alles wat ik geschreven had, inclusief bibliotheek edities, bloemlezingen en vertalingen. Het was nog een hele klus om dat oeuvre te signeren.

Ik heb achttien verhalen bij hem ingeleverd. Niet alleen over

noordelijke eilanden, inclusief een paar Waddeneilanden (Vlieland, natuurlijk, waar ik stamgast ben, en het Duitse Baltrum en Hooge), maar ook een paar diep zuidelijke (Bouvet, Tristan da Cunha). Het gaat om een mengeling van klein en iets groter, onbewoond en bewoond, waarbij de beschrijving boven de reportage moet uitstijgen.

Een mooi project! Hij wil er 250 exemplaren van drukken en presenteren op de Boudewijn Büch-dag op 9 december. Uiteraard word ikzelf bij de verkoop betrokken.

31 oktober

Vanmiddag was ik te gast bij mijn Friese uitgever in Leeuwarden. Al een week wist ik dat het in orde was met de roman. Ik kreeg van hem een telefoontje dat het boek inmiddels gelezen was door (een geheimzinnige) meelezer. Beiden nodigden me een week later uit voor de lunch. Ze lieten me uiteraard niet komen om te vertellen dat het boek was afgewezen, schaterde hij.

Zo vernam ik op deze typisch noordelijke manier van zeggen dat ze de roman gingen uitgeven.

Vanmiddag zat ik opeens tegenover redactrice J. K., een door de wol geverfde romanbeoordelaar, die losjesweg vertelde dat ze door veel Friese schrijvers werd gehaat. De uitgever zat ernaast en herhaalde zijn riedeltje dat hij de beoordeling van fictie liever aan anderen overliet.

Ik bereidde me voor op veel kritiek.

‘Een prachtige roman,’ waren haar eerste woorden.

Ze had hier en daar wat puntjes, waar ik nog even naar moest kijken.

Alles was in kannen en kruiken.

Het boek zal komend voorjaar verschijnen.

Geweldig!

Ze vertelde nog dat ze eerst vooral sympathie voor Zilver schoon had gekoesterd, maar dat die in Lapland definitief naar de hoofdpersoon, mijn alter ego Aaldert Oldekerk, was verschoven. Hij moest echt van die gulzige vrouw af.

De uitgever verkneukelde zich al over de mensen die via internet mijn boek zouden bestellen, omdat ze graag wilden weten hoe ze een bestseller moesten schrijven. De vormgever had al geopperd om het woord ‘sexseller’ verticaal door een ‘e’ van bestseller te laten lopen.

J. vond dat te plat (ik ook).

Het boek leest wel makkelijk weg, maar is niet geschikt voor een groot publiek. Misschien een paar drukken, dat zou al mooi zijn.

De echte bestseller - een parodie op de Scandinavische misdaadroman - moet ik nog schrijven.

22 november

Vandaag twee lichtkogels aan het boekenfirmament: *Altijd Noorwegen* is uitverkocht en wordt herdrukt! Dit heet loon naar werken.

De tweede lichtkogel is *De mens is een eiland*. Het omslag - foto's van Jan Mayen en Mykines, het meest westelijke eiland van de Faeröer - ziet er prachtig uit. Ik denk wel dat we die 250 exemplaren op redelijk korte termijn kwijt kunnen.

2 december

Lezing van SSN over Spinoza in het Heerenlogement te Harlingen.

Omdat ik het toch te flauw vond, zag ik er vanaf om aan Evert Duintjer Tebbens, de secretaris van het geleerde Genootschap Zonder Wolk, mee te delen dat ik na de lezing graag wilde aanschuiven aan de dinertafel in het logement, om er spinazie en andere gerechten te verorberen. Maar tijdens de voortreffelijke voordracht van Cees van Dam, leraar Nederlands en Filosofie, die vertelde over de lessen die hij aan zijn leerlingen had gegeven, viel opeens de prozaïsche naam van Jan Knol, die het boekje *En je zult spinazie eten, aan tafel bij Spinoza* had geschreven.

Knol had mij, wat melige grapjes betreft, helemaal niet nodig.

Over Spinoza, volgens Cees de beroemdste filosoof die Nederland heeft voortgebracht, laat ik mij verder niet uit. Ik geef alleen maar door dat hij het probleem van Descartes heeft opgelost, door stof en geest niet te scheiden, maar juist weer te herenigen. Hij was een monist, geen dualist en een pantheïst, begreep ik. God is volmaakt en alomvattend. Goed en kwaad zijn menselijke criteria, net als begrippen als 'onmenselijk' en 'onnatuurlijk'. De God van Spinoza staat los van de God van de Thora, de Bijbel en de Koran. Cees wees er met nadruk op dat Spinoza niet moeilijk te begrijpen is, maar moeilijk te accepteren.

Men ziet in hem vaak de voorloper van het atheïsme, de motor van de secularisering.

Aan mij vroeg Cees, toen ik de naam Marten Toonder liet vallen, de schepper van de Bommelverhalen, die ik onlangs in het Ierse Greystones had opgezocht, of ik niet een beetje jaloers was op hem. Dat gaf ik toe: een geheel eigen wereld creëren, waarbinnen je alles kwijt kon, leek mij ideaal.

‘Jouw hoofdpersonen leven ook in een eigen wereld,’ zei Cees.

Ik herinnerde mij dat hij zoiets eerder had gezegd, over gekooide vogels die zich afvroegen of ze wel vrij wilden zijn.

28 december

Nog steeds vind ik het leven niet saai, al lijken de dagen sterk op elkaar. Door de winterse kou ben ik veel thuis. Ik werk al weer twee maanden aan *Het gewelddadige brein* van een Engels-Amerikaanse criminoloog van moderne snit, dat wil zeggen iemand uit de sociobiologische hoek. Na het succes van *Wij zijn ons brein* hoopt de uitgever ook met het door mij vertaalde boek te scoren. Helaas, dat zal niet lukken. Daarvoor is het boek veel te wetenschappelijk, op de foute manier, valt de auteur, Adrian Raine, veel te vaak in herhalingen en is het proza niet pakkend genoeg. In feite is het geschreven voor een studentenpubliek. Op zich is er niets mis met de casestudy's van seriemoordenaars en serieverkrachters, maar die passages verdrinken al snel in allerlei medische vaktermen, jargon uit het hersenonderzoek (amygdala, hippocampus, anterieure singulate cortex enzovoort) en statistische on-taal ('een toevallig verdeelde, dubbelblinde, met placebo's gecontroleerde steekproef').

Ik heb aangeboden een verklarende woordenlijst toe te voegen. Daar heb ik inmiddels spijt van, want die lijst moet ellenlang worden.

Ook van deze 'anatomie van het geweld' heb ik geen hoge pet op. Al die onderzoekjes zijn te fragmentarisch en in plaats van causale verbanden gaat het steeds om correlaties. Alles is 'misschien' en 'mogelijk'. Misschien kom er minder geweld als mensen meer visolie eten, of omega-3, of als er minder mangaan in hun haar zit.

Het is echt lachwekkend als hij van de Noorse massamoordenaar Anders Breivik overstapt op omega-3.

Van alle probleemkinderen op aarde moeten hersenscans worden gemaakt, waarna een 'biosociale interventie' moet plaatsvinden, zodat er straks geen gevangenen meer nodig zijn.

30 december

Hoogste tijd voor een Vooruitblik. Nog steeds blik ik liever vooruit dan achteruit, dus daar begin ik mee.

Laat je gedachten eens gaan over mijn Krimi, ofwel de parodie op de Noorse/IJslandse misdaadroman. Dat project biedt veel mogelijkheden, in de sfeer van documentatie, beschrijvingen van karakters, een geweldige plot en veel humor.

Kan ik als polemist nog iets voor de goegemeente betekenen? Mijn laatste doelwit was de wandelsnob van de *NRC*, Joyce Roodnat, die zo'n hekel aan Tolkien heeft. Aan literaire kritiek zal ik geen woord meer vuil maken. Toch maar weer eens een pleidooi voor het (betere) reisboek en de diepere achtergronden van het reizen houden?

Duitsland en Zweden, de belangrijkste reislanden voor 2013, staan al stevig op het programma, maar pas in de zomer. Voor die tijd komt Duitsland nog twee keer in beeld met bezoeken aan de eilanden Pellworm en Juist.

Terugblik

Dood van mijn moeder. Haar moed zal me bijblijven. Met haar praatte ik voornamelijk over vroeger, waarvoor ze een scherp geheugen had. Wat was ze toch in een voor kinderen mooie omgeving opgegroeid, verzuchtte ze een van de laatste keren, daar aan de Lijkweg in Bergum.

Morgen een jaar geleden, op Oudejaarsavond, kwam het telefoontje van de reisorganisatie, waarmee zus Trudy naar Italië was vertrokken, over haar hersenbloeding. Een dag later vertrok ik met dochter Wienke naar Cesena, om daar vier weken te blijven. We dachten allemaal dat ze er weer bovenop zou komen. Al werd het hoofdprobleem na verloop van tijd vervangen door een hartprobleem. Na de pacemaker leek het definitieve herstel zich aan te dienen. Toen kwam de fatale klap: ongeneeslijke nierkanker. Ook mijn zus gedraagt zich weer ongehoord moedig.

2013

1 januari

Wat zou mijn persoonlijke nummer 1 zijn geweest bij de Top 2000?

Where do you go to, my lovely? van Peter Sarstedt?

Of *Ne me quitte pas* van Jacques Brel?

Of *Baba O'Riley* met die mooie eerste regel *Out here in the fields* van The Who? (herinnering aan veldwerk in Lapland)

Of *Tombe la neige* van Adamo?

Of *It's all over now* van The Rolling Stones?

Of *Those were the days* van Mary Hopkin?

Trudy belde, wel begrijpend dat wij het moeilijk vonden haar te bellen. Ze wenste me een gezond en creatief 2013 toe. Ik sprak de hoop uit dat ze 2014 zou halen.

3 januari

Al een paar weken lees ik tussen de bedrijven door in *De waanzinnige veertiende eeuw* van Barbara Tuchman. Het boek stond misschien wel twintig jaar in mijn boekenkast, maar ik was er nooit toe gekomen het te lezen. Het beschrijft vooral de oorlogen tussen Frankrijk en Engeland, de terreur van benden, de Zwarte Dood, en volgt het leven van de Heer van Courcy. De zeer gedetailleerde beschrijvingen van het alledaagse leven, de erecode van de ridders, het boerenbestaan en het geestelijk leven passen goed in deze tijd van de opkomst van de mentaliteitsgeschiedenis.

Ik kwam een paar passages tegen die haast naadloos aansluiten bij de groeiende afkeer van de hoofdpersoon in mijn 'best-sellerroman' van de dwingende wellustigheid van zijn minnares Sietske, pardon, Zilver schoon:

‘De vrouw was de rivale van de Kerk, de verleidster, degene die afleidde, het obstakel op weg naar heiligheid, de lokvogel van de Duivel. In *Speculum* (Spiegel) van Vincent van Beauvais is de vrouw “degene die de man in verwarring brengt, een onverzadigbaar beest, een voortdurende bron van zorg, een eeuwige staat

van oorlog, een dagelijkse verwoesting, een huis vol stormen, een belemmering voor de devotie”.

In *Miroir de Mariage* schildert Deschamps het bij kerkvaders bekende beeld van de vrouw. Zij is “wellustig, twistziek, spilziek, tegenstrijdig, praatziek en zo veeleisend dat zij haar man afmatte met haar amoureuze verlangens”.

Ik las ook dat de kuisheidsgordel kwam overwaaien uit de mohammedaanse wereld, waarbij de schaamlippen werden voorzien van een slot.

Nog een mooi citaat: “Priesters werden zo snel verliefd dat een man die overspel biechtte aan de biechtvader niet mocht vertellen hoe de partner heette, opdat de geestelijke niet in de verleiding zou worden gebracht om zelf misbruik te maken van haar zwakheid.”

6 januari

Laten we zeggen, als voorbereiding op mijn parodie op de Scandinavische misdaadroman, kijk ik nu elke avond naar het Deense *Those who kill*.

Grappig aan series als *The Killing*, *The Bridge*, *Borgen* en ook deze serie is dat je steeds leden van dezelfde groep acteurs ziet. Nu eens als de altijd gejaagde en gespannen Lars Mikkelsen, burgemeesterskandidaat (in *The Killing*), dan weer is hij politiechef (in *Those who kill*). De series hebben een en ander gemeen: een bepaalde cameravoering, veel zwart-wit, legio zaklantaarns, privéproblemen van de personages.

Opvallend is ook dat de vrouwelijke politie-inspecteurs hechten aan ‘goede seks’ - daarvoor gaan ze naar het café en pikken een man op. Dat kan wel eens de verkeerde zijn, zoals in het geval van Sara uit *Those who kill*. Zij heeft een trauma, is als kind door haar stiefvader misbruikt. Ze wordt in de serie overvleugeld door Thomas, zo te zien een doodgewone man, een boekhouder of zo, maar in werkelijkheid is hij forensisch psychiater met een griezelig, en vaak onwaarschijnlijk analytisch vermogen. Als er een vrouw uit het Oostblok gruwelijk vermoord is, en iedereen probeert te raden wat haar achtergrond is - hoer? studente? - dan zegt hij meteen au-pair, en dat blijkt ook te kloppen.

De seriemoordenaars, waar het in deze serie om gaat, komen niet uit de verf. Ze lijden vaak aan vrouwenhaat, hebben in hun jeugd een trauma opgelopen of iets dergelijks, waarna ze op ongeremde wijze slachtoffers maken.

En dat alles gesitueerd in het brave Denemarken, dat niet bekendstaat om zijn seriemoordenaars en hoge misdaadcijfers.

Ik moet met deze inzichten en kennis van noordelijke culturen mijn voordeel kunnen doen in de Scandi-thriller.

Maak eens een schema van uitgangspunten.

Ontwerp een hoofdpersoon met allerlei vreemde attributen, in achtergrond, gedrag, kleding, new age, met ernaast een alledaagser en nuchterder probleemoplosser. Een beetje Don Quichotte - Sancho Panza; Frodo Balings - Sam Gewissies; Morse - Lewis; Sara - Thomas.

7 januari

Een nevelige, maar prachtige dag, die ik als een geschenk aanvaard.

Gisteren vroeg mijn arme zus mij wat ze nog zou lezen, nu ze zo weinig tijd meer had.

Alleen boeken die je graag zou willen lezen, zei ik.

Haar antwoord: Ik ga in ieder geval je laatste boek nog lezen.

Ongelooflijk.

Ze vroeg ook of ik het erg vond dat ze haar auto aan haar beste vriendin ging vermaken.

‘Als je maar niet aan de gang blijft,’ antwoordde ik.

Af en toe kunnen we nog ergens om lachen.

Misschien wilde ik haar elektrische fiets? Dan kon ik me, als het wandelen niet meer zo goed ging, toch redden.

Gisteren de laatste aflevering van *Those who kill* gezien. De kroon op het werk, wat barbaarsheid betreft. Nu zagen we een seriemoordenaar aan het werk, die tijdens de oorlog in Irak als sociopaat uit het leger was ontslagen, daarna een meisje zomaar van een brug had geduwd en nu zijn revolver leegschoot in een bus. Vervolgens slachtte hij een nog levende vrouw, alsof hij poelier was en zij een kalkoen. De onderdelen liet hij van een roltrap op het treinstation rollen.

Zelf werd hij op zijn beurt slachtoffer van de vader van het brugmeisje, die al eerder te kennen had gegeven dat een seriemoordenaar niet na zes jaar weer vrij hoort te komen, wat hij te danken had aan de adviezen van zijn behandelend psychiater (Thomas). Vandaar dat hij ook nog een bomaanslag pleegt op Thomas en zijn zontje, waarbij Thomas ontploft en Sara een schotwond in haar schouder krijgt.

Dit type Deense massamoordenaar komt niet voor in *Het geweldadige brein* van Adrian Raine dat ik aan het vertalen ben. Ik krijg wel plastische beschrijvingen voorgeschoteld van het geweld van een wrede neger met overgewicht die na een ellendige jeugd een leuke majorette vaginaal en anaal verkracht en haar vervolgens met messteken afslacht. Overigens speelt ook Raine bij processen tegen seriemoordenaars dezelfde rol als Thomas in de serie: hij voert verzachtende omstandigheden aan ('een giftige mix van biologische en sociale factoren') waardoor dit type moordenaars niet de doodstraf krijgt, maar letterlijk levenslang achter de tralies verdwijnt.

We stuiten bij dit soort zaken altijd op het vraagstuk van de vrije wil. Eigenlijk vinden mensen als Raine dat de mens volledig door zijn evolutie en hersenen gedetermineerd is - 'Wij zijn ons brein', volgens Swaab. Met de mond belijdt Raine echter het standpunt dat de vrije wil een glijdende schaal is, die per individu verschilt.

10 januari

Bij het begin van een nieuw jaar loer ik altijd op de eerste pluspunten. Dat zijn punten die mijn persoonlijk welbehagen bevorderen.

Het eerste pluspunt is binnen:

- mijn goede vriend Dolph Kessler gaat toch een fotoboek over Noorwegen maken. We hebben zo vaak in Noorwegen gereisd, met name in afgelegen gebieden (Spitsbergen, Jan Mayen, Lapland, Pasvik) en hij heeft zo veel fraai materiaal, dat het zonde zou zijn als er niet iets extra's mee werd gedaan. Ik ga natuurlijk wel over zijn schouder meekijken, om te verhinderen dat er niet alleen ingezakte schuurtjes, scheepswrakken, wegwijzers en reclameborden in komen.

Aan onze Noorse reizen van twee jaar geleden denk ik nog vaak met genoegen terug. Een heel luxe reis, met eigen auto (een soort halve camper van Dolph), overnachten in hotels, overvloedige maaltijden, prachtig weer, interessante ontmoetingen, goede gidsen, plus de vertrouwdheid van het Noorse landschap, bergachtig, struikachtig, ook een beetje saai.

Het was een mix van natuur en cultuur. Flinke wandeltochten, zelfs een zware beklimming van een berg van 1024 meter in Telemark - drie uur naar de *varde* (steenmannetje) op de top, drie uur dalen - aandacht voor het huis van Henrik Ibsen bij Skien, de bizarre tekeningen van Louis Moe (een geestverwant van trollentekenaar

Theodor Kittelsen) in Vrådal, en de strapatsen van Peer Gynt in het Gudbrandsdal.

Daarna de zeereis met de Plancius vanuit Vlissingen naar Schotland, door naar Jan Mayen en zo naar Spitsbergen. Jan Mayen was opnieuw een Bouvet-ervaring, dus vergelijkbaar met mijn hachelijke landing op die afgelegen, ijzige rotspunt in de zuidelijke Atlantische Oceaan, al woonden er dan een paar meteorologen.

Een ander hoogtepunt was het houten Hotel Dalen, een combinatie van een pagode en een vikingschip, waar een spookkamer was – een Engelse dame had er ooit haar pasgeboren baby vermoord.

Aardig puntje: voor het eerst lemmingen gezien (helaas vaak platgereden).

Nu en dan kon ik mijn Noors oefenen, maar het punt was wel dat de Noren beter Engels spraken dan ik Noors.

Het optrekken met Dolph verliep rimpelloos. Wel was het zo dat hij mij op elk moment graag in zijn vrouw Egbarta zou willen veranderen, maar hij zei dat gelukkig niet de hele tijd hardop.

Morgen signeren op de Vakantiebeurs, bij Beluga Expeditions & Adventures. Ik verwacht er niet veel van. Maar alles is veel voor wie niet veel verwacht.

13 januari

Toch nog, met hangen en wurgen, in twee dagen vijftientig boeken verkocht. Weinig aanloop, veel holle praatjes. Gelukkig doken er af en toe wat lezers van mij op, die twee of zelfs drie boeken kochten. Zoals een jonge enthousiaste vrouw die betrokken was bij het Nederlandse steurproject - men zet de bijna uitgestorven Europese steur weer in de rivieren uit, zoals in de Garonne bij Bordeaux.

Het is verbazingwekkend dat Beluga in deze crisistijd, met al die dure reizen in Arctische en Antarctische gebieden, het hoofd boven water weet te houden. Toch zijn er mensen die per se naar Kamtsjatka of de geografische Noordpool willen - dat laatste kan voor een slordige € 18.000 met een Russische ijsbreker.

Gisteren verkocht ik in anderhalf uur tien boeken, daarna trad er een diepe stilte in. Twee uur later ben ik opgestapt en kwam ik terecht in overvolle, niet op tijd rijdende treinen, en uiteindelijk bereikte ik via een omweg over Leeuwarden mijn Groningse

thuishaven. Omdat men met te weinig wagons rijdt, en via allerlei winkels tweedeklas kaartjes verkoopt, geven de conducteurs, die als collectief een hekel hebben aan passagiers in de eerste klas - oude socialistische idealen spelen hier een rol - die eersteklas binnen de kortste keren vrij. Wie netjes een duur kaartje heeft gekocht, kan dan in het gangpad gaan staan.

Tussen de rails las ik in kranten over de crisis in de Nederlandse boekenwereld. De omzet is verder gedaald, de literatuur heeft het moeilijk, uitgevers kiezen steeds meer voor het commerciële boek, het hele land (plus de uitgevers) lijden aan bestselleritis. Het is dringend nodig dat de schrijver rechtstreeks contact legt met zijn kopers. Aha!

Heeft een schrijver, die een eigen publiek heeft, en in potentie duizenden boeken kan verkopen, eigenlijk nog wel een uitgever nodig? Waarom laat hij zijn winst afromen door uitgevers en boekhandelaars?

Ik zit op dit moment in een middenpositie. Ik verkoop niet zo maar duizenden boeken, maar zorg (deels) wel voor herdrukken. Met het eilandenboek omzeil ik ook de boekhandel.

Je zou zeggen dat er in dit klimaat weinig mis kan gaan met een boek dat *Hoe schrijf ik een bestseller?* heet.

'Altijd Noorwegen,' stiet een vrouw uit. 'Hoe komt u erbij? Wij zijn er vier weken met vakantie geweest en hebben vier weken regen gehad.'

Ze was nog steeds kwaad op het land dat haar vakantie had verpest.

'De volgende keer moet u niet steeds langs de kust en de fjorden rijden,' luidde mijn goede raad.

'Er komt geen volgende keer,' bitste de vrouw. 'Wij kiezen alweer jaren voor landen waar de zon schijnt.'

'Uw naam zal ik onthouden,' deelde een oudere vrouw uit de betere stand mij mee. Zij had zowel Arctica als Antarctica bezocht, met het goede schip de Plancius gevaren, kende Louwrens Hacquebord van het Arctisch Centrum in Groningen, die wel honderduit over Smeerenburg, de puinhoop die hij op Spitsbergen blootlegde, zal hebben verteld. Ik herinnerde mij een oudere dame, een arts in ruste, die ik twee jaar geleden op diezelfde Plancius ontmoette, die niet alleen van mening was dat de archeoloog Schliemann Troje voor de tweede keer had verwoest, maar ook dat Hacquebord het arme Smeerenburg voor de tweede keer in de prut had laten verdwijnen.

En oh, oh, oh, wat was de ornitholoog aan boord, meneer Ko de